

Språkutvecklande musikundervisning utifrån rytmikmetoden

- Metodiktips med tankar och reflektioner

till dig som möter nyanlända och ensamkommande i musikundervisningen

av Aminah Al Fakir Bergman

Bakgrund

Vårterminen 2016 startade Stockholm Stad upp en helt ny skola för nyanlända och ensamkommande i Skärholmen. Under hösten 2015 hade Sverige tog emot rekordmånga flyktingar och kön för att få en skolplats i Stockholm var lång. Skolan fick namnet *Sprintgymnasiet i Skärholmen* och erbjöd svenskundervisning i helklass. Eftersom trycket på platser var högt så fick eleverna endast undervisning halva dagar första terminen, med undervisning antingen förmiddagar eller eftermiddagar. Skolan valde också att satsa på att alla skulle få musik en gång i veckan och som musiklärare hade jag även möjlighet att sätta ihop ”klasskör” med 3 - 4 klasser i varje kör så att alla elever fick musik två gånger i veckan.

Jag kom till tomma lokaler i januari och i februari fick jag träffa de tre första klasserna. Skolan växte snabbt med fler och fler klasser och i maj hade jag till slut 15 klasser med 15 – 18 elever i varje klass, sammanlagt ca 220 elever. Under höstterminen ombildades skolan och blev ett Språkintrö-gymnasium med namnet *Skärholmens gymnasium* med 12 stycken något större klasser, med 20 – 23 st elever i varje klass, sammanlagt 220 elever. Målet med undervisningen var att ge eleverna betyg i åtta olika ämnen, motsvarande årskurs 9, för att de sedan skulle kunna börja i gymnasiet. Några kollegor från vårterminen försvann och ersattes av nya likaså flyttades många gamla elever och nya tillkom. Denna termin hade eleverna musik en gång i veckan och möjlighet att gå på en frivillig skolkör och de fick undervisning hela dagar. Efter att ha haft två olika rektorer under vårterminen som avlöste varandra fick vi nu ytterligare en ny rektor. Kort sagt så kom jag till en dynamisk och intensiv arbetsplats som mitt i all turbulens präglades av stor lust att forma undervisning i mötet med eleverna.

Metodiktipsen och reflektionerna som följer är ett försök att sammanfatta min tid på skolan. Min grundinställning har hela tiden varit att göra en SPRÅKUTVECKLANDE MUSIKUNDERVISNING och det genomsyrar varje moment i min undervisning. Det har också blivit tydligt för mig vad jag känner verkligen betyder något i mötet med eleverna. Som pedagog lägger jag stor vikt vid att SKAPA EN RELATION till mina elever. När en elev känner sig trygg med sin lärare så är det lättare för eleven att lära sig nya saker. Jag jobbar med en relationsbaserad pedagogik och i det sammanhanget används ofta ordet KASAM som betyder ”känslan av sammanhang”. Att jag som pedagog har en medvetenhet om att jag genom min relation till eleven och min undervisning ger eleverna en ny plats i världen, en ny identitet i ett nytt land och en ny känsla av sammanhang. Förutom detta så har mina erfarenheter från utbildningarna Rytmik- och ensemblelärarlinjen på Kungliga Musikhögskolan i Stockholm och den förberedande sceniska utbildningen på Skara Skolscen varit viktiga för min pedagogik. Som rytmiklärare, skådespelare och sångerska har jag alltid försökt utgå ifrån KROPPEN och KÄNSLAN och det har jag även gjort i detta arbete. Jag har också erfarenheter av att själv befinna mig i kris i mitt liv och har då blivit mer och mer medveten om hur viktigt BEMÖTANDET är och självklart har det också påverkat mina tankar om hur jag bemöter mina elever. Om vi får tillfälle att träffas i en workshop någon gång kan jag även visa praktiskt hur olika övningar går till. Jag önskar dig en inspirerande läsning!

Vem är jag som pedagog? Vad är viktigt för mig?

Min pedagogiska stil har i detta sammanhang varit intensiv med mycket ENERGI och GLÄDJE och HÖGT I TAK och det har varit viktigt för mig att SE ALLA i gruppen! Jag ville att musiklektionerna skulle vara en plats där alla kände sig TRYGGA och där det var ok att göra fel utan att vara rädd. Musikundervisningen har hela tiden fungerat som ett komplement eller en fördjupning till den vanliga svenskundervisningen. Jag har tänkt SPRÅKUTVECKLANDE i alla delar. Genom ramsor, sånger, övningar och uppgifter har jag försökt hitta olika sätt att locka fram språket, ge mod att våga tala, ge lust att kommunicera och inspirera eleverna till att själva vilja ta reda på mer om orden i en sång t ex. En övning har t ex varit att måla ett självporträtt och sedan sittandes i ring med sin klass berätta kort om bilden och lite om sig själv. En stor utmaning för många efter endast några månader i Sverige. Jag jobbade också mycket med GEHÖR; att kunna höra hur ett ord betonas, hur många stavelser det innehåller och höra skillnaden på olika vokaler t ex. Alltid genom kroppen som instrument, med känslan av glädje och lust, inspirerat av rytmikmetodiken och även mina erfarenheter som skådespelare och sångerska. Vi har klappat, stampat, lyssnat, gjort vokalrörelser, sjungit och dansat och vi har kunnat skratta åt misstagen och de ständigt roliga situationerna som uppstått i mötet med ett nytt språk och en ny kultur.

En genomgående tanke har varit att alltid KOPPLA EN RÖRELSE ELLER HANDLING TILL ORDEN för att lättare komma ihåg dom, att integrera orden i kroppen. När dessutom KÄNSLAN bakom ordet finns med så fastnar ordet ännu mer. När vi lär oss språk som barn så är ordet alltid förknippat med en känsla och en rörelse eller en kroppslig förnimmelse. Vi är mycket mer ”ett” som barn och delar inte in oss i olika delar. Som barn ropar vi t ex ”Mamma” med uppsträckta händer och är ledsna eller så skriker vi ”Nej” med korsade armar och är arga eller så hoppar vi av glädje och ropar ”Ja!”. Egentligen är det ju mer konstigt att lära in ett språk utan kroppen och känslan om man ser det från barnets perspektiv. Jag uppmanar mina elever att bli som barn på nytt i min undervisning och att både våga röra sig och att låta! Några lektioner har jag arbetat med vokaler och då tagit in vokalrörelser som jag lärt mig genom Antroposofernas eurytmi. Det har hjälpt eleverna att på ett djupare plan förstå skillnaderna mellan vokalerna.

Som pedagog har jag också tyckt det varit viktigt att lägga tanke och möda på hur ATMOSFÄREN I RUMMET är. Jag själv påverkas ofta av vad rummet jag befinner mig ger för känsla och signaler till mig. Kan jag slappna av här eller måste jag vara på helspänn? För mig var det viktigt att musiksalen gav en VARM och TRYGG känsla. Eftersom skolan i princip var tom när jag kom dit så hade jag den unika möjligheten att själv sätta prägel på min musikal. Jag skaffade en stor röd matta till mitten av rummet som alla skulle kunna få plats att sitta på i ring, jag hade växter i fönstren och färgglada gardiner. Några smålampor och två stora gamla kistor tog jag med hemifrån och ställde i de borte hörnen av rummet. Ljudutrustning, piano, rytminstrument och yogamattor köptes också in och så gjorde jag en stor plansch, en moodboard, som sattes upp på dörren till musiksalen med bilder och ord som visade vad musiklektionerna skulle innehålla. Allt eftersom terminen gick fick jag också in självporträtt av alla elever och lärare (många elever hade aldrig målat eller ritat förut) som sattes upp klassvis på väggarna och spred glädje. Jag tog även foton på varje klass som kom upp vid självporträtten. På fotot håller varje elev en apelsin och vi tog också ett foto där alla sträcker sina händer runt en korg med apelsiner. Bakgrunden till det var att under vår första namnlek kallade jag mig alltid ”AMINAH APELSIN”. Jag hade också en tanke att det var stärkande för varje elev att se sitt självporträtt på väggen, tillsammans med sin nya klass, sin nya skola, sitt nya sammanhang. Eftersom musiksalen låg i en annan del av skolan och var

svår att hitta så kom jag på efter ett tag att jag kunde markerade vägen till klassrummet med bilder på runda utklippta apelsiner. Det blev en rolig grej att prata om när jag ibland träffade helt nya elever och visade vägen. Apelsin, apelsin - apelsin 😊! En av reglerna jag hade var att alla fick ta av sig skorna innan vi gick in i musiksalen, dels för att inte smutsa ner mattan men också för att få kontakt med fötterna när vi rörde oss, att få kontakt med golvet, ”jorden”. Jag brukade också samla in allas mobiler i en korg så att dom fick ”sova” en liten stund, som jag sa. Tanken var att hjälpa eleverna att koppla bort yttervärldens stress för en timme och fokusera på nuet på musiklektionen. För mig har det varit viktigt att som pedagog både tänka på helheten i undervisningen och detaljerna.

En lärarik resa

Att få träffa dessa modiga, driftiga, känsliga elever med så olika bakgrund och förförståelse under deras allra första tid i Sverige är en ynnest som jag hoppas att fler få tillfälle att uppleva. Mötena med eleverna har präglats av stor respekt, värme och vilja och dom har gett mig så mycket tillbaka. Självklart har det funnits en massa utmaningar och svårigheter längs vägen men det har också utvecklat mig både som pedagog och människa.

Det ständiga mantrat till mig själv under denna mycket speciella period för både eleverna, mig och skolan har varit: MOD! MOD! MOD! Jag har många gånger behövt peppa mig själv till att våga tänka stort och att tänka att allt är möjligt. Jag har jobbat med elever som aldrig har gått i skolan och jag har jobbat med elever som är högpresterande. Jag har mött elever med hög energi och elever som nästan gett upp. Jag har haft elever som kommit sent och gått tidigt av olika anledningar. Jag har förlorat elever som flyttats till andra delar av landet eller utvisats. Klasser har ombildats och klasser har tillkommit. Dessutom var det första gången för mig, förutom den egna vuxenpraktiken på Musikhögskolan, som jag jobbade med en grupp som inte kunde svenska. En stor utmaning var alltså att göra mig förstådd så att alla förstod övningarna. Förutom elevsituationen så har det också ställts höga krav på att kunna samarbeta med nya kollegor och nya rektorer som inte alltid delar samma synsätt om vad musikundervisning kan vara. Förutom detta så ändrades min anställningsform flera gånger av olika anledningar under min intensiva tid på skolan. Från timanställd, till terminsanställd, till uppsagd pga obehörighet, till anställd igen och slutligen fast tjänst med behörighet och lärarlegitimation.

Men det absolut viktigaste, som skiljer denna upplevelse från alla tidigare upplevelser och som skiljer denna grupp från alla andra tidigare grupper jag undervisat, är att möta en grupp som tvingas hantera det allt igenom förödande utvisningsshotet som alla levat under. Vårt att tillägga är att jag jobbade under den första ”hoppfulla perioden” då läget ännu var relativt lugnt mot vad det är nu för ensamkommande och nyanlända år 2017. Nu flyttas unga ensamkommande som fyllt 18 år, eller som blivit uppskrivna i ålder, till vuxenboenden ofta redan på sin 18-årsdag och mister tryggheten med vänner, nätverk och skola och antalet negativa asylbeslut ökar. I takt med att hoppet försvinner mår fler och fler psykiskt dåligt. De som väljer att stanna kvar för att kunna behålla sin skola hamnar på gatan bokstavligen eller är hänvisade till frivilliga familjehem som öppnar tillfälliga lösningar. Jag bestämde mig tidigt för att jag måste fokusera på att varje musiktillfälle skulle vara en härlig upplevelse. Oavsett verkligheten utanför så skulle vi ändå kunna hitta ett nu med värme, glädje och meningsfullhet.

En av de största satsningarna under första terminen var att tillsammans med 10 klasser uppträda i Kungsträdgården i maj 2016 under Eurovision veckan. Vi framträdde med två sånger på svenska och rörelser/dans, Danny Saucedos ”Så som i himlen” och Lalehs Goliat.

Mitt mål var att eleverna skulle få uppleva den väldigt speciella känslan av att stå på en scen och bli emottagen med värme och jubel. Av egen erfarenhet så har jag upplevt att vägen dit kan förändra en människa och få henne att växa. Ibland mötte jag motstånd från kollegor och rektor som inte alltid förstod varför vi skulle kämpa för att genomföra konserten. För eleverna handlade det mycket om att övervinna nervositeten att gå upp på en scen överhuvudtaget men också att våga tro på att de kunde lära sig två sånger på svenska och att de skulle kunna sjunga överhuvudtaget. Och att vi skulle dansa och röra oss. När vi till slut mötte publikens jubel var det en obeskrivlig känsla med både skratt och glädjetårar och jag vet att det betydde oerhört mycket för eleverna att bli sedda och hörda på det sättet. Under Eurovisionveckan i Stockholm så var detta det enda inslaget där ensamkommande och nyanlända fanns representerade så i backspegeln kan jag se att framträdandet var viktigt även på andra sätt. Jag tror att många av eleverna stolt kunde känna att övning ger färdighet och att de trots nervositeten faktiskt hade vågat och lyckats.

Förutom själva arbetet mot målet så har det varit stort för mig att få elevernas förtroenden och att se dem växa tillsammans med musiken och språket och att se hur betydelsefull undervisningen kan vara för många. En del ungdomar levde bokstavligt dag och natt med låtarna i "ögonen" via hörlurar, mobiler och ipads. Ett fint minne är en elev som stolt, med glitter i ögonen, visade upp ett eget youtube-klipp där han sjunger in låten Goliat, på felfri svensk, till Lalehs röst i bakgrunden. Vilken lycka! Det värmer hjärtat långt efteråt. Jag hade också 8 elever som självmant bad om att få öva extra på sången och dansen inför uppträdandet i Kungsträdgården. Det blev många extratimmar efter skoltid och de 8 eleverna fick sedan stå längst fram och leda halva skolan när det väl var dags. Det var mycket modigt och utan dessa elever skulle det aldrig gått!

Att tänka på innan lektionen börjar

Innan du ens har startat lektionen, innan du ens går in i byggnaden du ska undervisa i: Ställ in dig mentalt på att allt kan hända och ha en grundinställning med det kärleksfulla budskapet: **VAD HÄRLIGT ATT JUST DU ÄR HÄR!** Jag har varit med om att hela klasser har kommit i tid eller att endast tre personer i en klass har dykt upp. Jag har varit med om att fyra elever blir hämtade till sjuksystemer eller att två kommer sent efter möte på Migrationsverket. Jag har varit med om, vid tre olika tillfällen, att elever har varit så psykiskt trötta att de somnat på lektionen, inte för att de inte vill vara med utan för att de inte sovit på hela natten efter t ex dödsbud i hemlandet eller att kompiserna fått ett utvisningsbesked dagen innan, och då har jag låtit dem sova. Vid ett av dessa tillfällen så skickade jag själv ut en elev så att han kunde vila i soffan utanför för att han inte kunde hålla ögonen öppna. Jag har varit med om att någon elev blivit ledsen under en avspänning-stund och börjat tänka på sin döde bror och sprungit ut från lektionen. Jag har också varit med om att elever vid olika tillfällen blivit mycket arga på varandra och vid ett tillfälle lyckades vi med hjälp av en elevassistent, undvika fysiskt våld. När vi jobbar med dessa ungdomar så måste medvetenheten och omtanken om varje liten händelse vara stor. Tänk i ett större perspektiv. Om någon kommer för sent behöver det inte betyda att den personen inte bryr sig om dig eller lektionen. Om någon blir mycket arg så behöver det inte betyda mer än att den psykiska pressen tar ut sin rätt. Bemöt även dessa elever med respekt och värme. **VIKTIGT ATT ALDRIG BLIR ARG ELLER IRRITERAD PÅ EN ELEV ELLER EN KLASS.** Det kan knäcka någon som lyckats ta sig till skolan eller som precis fått ett svårt besked. Räkna med att alla befinner sig under stor psykisk press. Även de som fått uppehållstillstånd kämpar med språket och att landa med de nya förutsättningarna. Många har hemlängtan och skuld känslor av olika anledningar. När man inte

kan språket så blir ENERGIN bakom orden som man hör ännu viktigare. När man dessutom befinner sig i kris så är det ENERGIN hos andra man kan ta in men inte alltid ord och fakta. Visa i varje stund att du bryr dig om dina elever. Ta dig tid att lyssna om någon vill berätta, fixa plåster om det behövs eller springa efter vatten eller be någon att sätta sig vid sidan om det gör ont i foten eller huvudet, då visar du hela gruppen att varje person är viktig. Att varje persons känslor är viktiga. Att du ser och hör och bekräftar. I början särskilt så ska vi som pedagoger peppa och uppmuntra men aldrig pressa eller ställa för stora krav. Det betyder inte att vi inte kan ha en tydlig ledarroll och ett tydligt driv och riktning i undervisningen. Respekten för våra elevers verklighet är viktigare än målet att kunna sjunga eller uppträda perfekt eller komma framåt med lektionen. Senare, när förtroendet finns i gruppen och för mig som pedagog, kan övningen inför ett framträdande ge en lust och motivation att vilja utvecklas och då kan den bli ett sätt att hitta mening i tillvaron. Vi bygger stegvis upp elevernas självkänsla och mod att uppträda men alltid efter deras förmåga och vilja. Se alltid till att alla hänger med. Ge dom som kommit längre extra utmaningar om det går men kör aldrig över de svagaste. Se till att alla sitter stadigt i båten under resan mot målet.

Precis som inför ett eget framträdande på scen så FÖRBERED DIG NOGA, ha lektionen i din kropp och i ditt huvud, tveka inte mellan övningarna, kolla att all teknik funkar, var ett steg före i tanken så att det flyter på och inte blir för mycket luckor och osäkerheter. **Ju säkrare och tryggare du kan vara i din planering desto öppnare kan du vara i mötet med det oplanerade, mänskliga mötet som är huvudsaken och i mötet så föds nya insikter och övningar kan utvecklas organiskt och i ett flöde utifrån elevens och klassens behov.**

Ett lektions/terminsupplägg i 8 punkter

1. BEMÖTANDE – VÄRME – SE HELA MÄNNISKAN! Se alla, fånga alla, samla alla. När jag ställer alla på ett led utanför klassrummet och gör en ENKEL RAMSA med rörelser, där jag säger en fras i taget och alla härmar, hinner jag se alla i ögonen och se vilka som är för trötta för att ens lyfta händerna eller forma ett ord. Gå fram! Peppa! Allas insats är viktig! Ge dig inte men var lyhörd! Glädje, energi!! Värme!! Jag ser dig. Jag hör dig. Överdriv vokalerna. Skratta åt misstagen tillsammans. I grupp kan alla ta ut svängarna och känna hur det känns att uttala de svenska ljuden. Men var alltid medveten om att de som mår allra sämst inte ens klarar av att le eftersom även glädje kan väcka upp andra känslor. Talkören som form finns i många kulturer och är ett bra sätt att jobba på särskilt i början.
2. RÖRELSE! Kom igång i kroppen direkt. Vi dansade alltid in i rummet i en långdans och senare på ett långt led efter varandra. Långdansen kräver samarbete och följsamhet och vi får chansen att känna in hela rummet och varandra. Välj musik som ger energi. Jag valde en nordisk långdans av gruppen Prisme och senare dansade vi in till Lalehs Goliat med rörelser på ett led. I sorg och i kris låser vi ofta kroppen och blir stela. Min tanke är att om vi får chans att öppna upp fysiskt så blir det lättare att öppna sig psykiskt och vara öppen för att lära nya saker. Långdansen som form finns i nästan alla länder och det är något man kan anknyta till och jämföra med. Jag har upplevt att efter långdansen, när alla sitter i en ring på mattan, så är det fullt fokus och jag kan t ex skriva och gå igenom några ord på tavlan, presentera något tema eller öva något speciellt vokalljud t ex.

3. **SKAPA EN VARM TILLÅTANDE STÄMMNING!** Under mina första lektioner gör jag alltid en mycket enkel namn-lek sittande i ring. Gärna på en mysig matta (mattan är också något som finns i många kulturer, sitta på golvet likaså, ibland skojades det om att vi skulle kunna dricka te). Namnleken går till så att man säger sitt namn + vad man tycker om + gör en rörelse till. I mitt fall blir det t ex: Aminah Apelsin + gör en stor cirkel med båda händerna. Alla i gruppen härmar. Mohammed Fotboll + sparka en låtsasboll med fötterna etc. Skratt! Språkligt övar vi på meningarna: ”Vad heter du?” och ”Vad tycker du om?”. Varje person får en liten stund av eget fokus samtidigt som man jobbar med gruppen. Alla försöker härma tillsammans, lyssna in varandra, se varandra. Vi övar egentligen grunden i musiken. Paus, lyssna, låta tillsammans. Uppmuntra, ge beröm, bravo!! Till varje elev! Tacka för varje elevs insats.

4. **JOBBA MED GRUPPEN! SKAPA TILLIT!** Att jobba i en grupp mot ett mål kräver trygghet i gruppen, att alla kan känna att det är ok att göra fel. En bra grupp är förutsättningen för att kunna göra någonting överhuvudtaget. Jag brukar säga att vi är som en familj, bror, bror, syster. Vi måste lita på varandra innan vi kan göra något större. Jag jobbade varje gång i början med en enkel **KUDDÖVNING MED ÖGONKONAKT** där ögonkontakten mellan en och en är grunden, att se alla i gruppen kommer sen och slutligen blir det även en språkträning i denna form:

”Vi står i ring. Jag tar ögonkontakt med den som står bredvid (i vissa kulturer ser man av respekt inte sin lärare eller kvinnor eller äldre i ögonen. På detta sätt kan vi prata om kulturskillnaderna också). Samtidigt som vi ser varandra i ögonen kastar jag kudden till min granne och hen tar emot **UTAN** att titta på kudden, hela tiden med ögonkontakten kvar. Kudden färdas sedan hela varvet runt. Ta god tid på er. Jag som pedagog följer kudden och ställer mig bredvid varje par som ska kasta kudden mellan sig och ser till att båda har ögonkontakt under det första varvet. Sedan skickas kudden i motsatt riktning. Nästa steg är att kunna kasta kudden tvärs över ringen **MED** ögonkontakt. Det krävs att jag väljer någon och är tydlig med min blick och riktning så att det inte uppstår osäkerheter till vem kudden ska kastas. Jag lägger till orden **TITTA** och **KASTA** till momentet. När det flyter och **ALLA** fått kudden i gruppen så kan vi lägga till ordet **SPRINGA!** (oftast först lektionen efter) Jag tittar på någon, jag kastar kudden till den personen och sen springer jag till den personens plats. När det flyter på hinner personen som tar emot kudden springa vidare till nästa person och lämnar då ett hål i ringen att springa till. Övningen kan utvecklas ytterligare på olika sätt. Man kan t ex göra övningen och följa musikens puls eller sprida ut deltagarna i rummet men med samma princip om att titta, kasta och springa. Förutom att få ihop gruppen och samarbetet så får varje person också en liten egen stund inför gruppen. Vi övar oss i att: våga ha ögonkontakt, våga välja någon, våga lita på att någon tar emot kudden, våga springa genom cirkeln, lära sig nya ord och våga uttala de svenska orden inför andra, våga ta en tydligt riktning. Inga fintar är tillåtet, eller skratt åt någon, vi får bara skratt med varandra. Viktigt att avbryta övningen **DIREKT** om någon form av mobbning förekommer och stanna upp och förklara hur det ska gå till för att alla ska känna sig trygga. Hela tiden med gott humör, lugnt och pedagogiskt utan någon irritation i rösten. Denna övning gör det väldigt tydligt vilka som ev. vill utsätta eller mobba andra. Förklara att det här är inte som att spela fotboll eller basket med fintar (visa med kroppsspråk). Här ska det vara en lugn övning som bygger på tillit.

5. FÖRA FÖLJA – Detta är en övning som jag gjorde särskilt de första med en ny grupp och det är ett bra sätt att lära känna varandra lite mer. Jag delade in klassen i olika par. Den som var nr 1 fick gå först och nr två fick gå efter och härma nr 1's rörelser till musik. Jag pratade om att försöka höra pulsen i musiken och att följa den med fötterna. Allt eftersom fick dom instruktioner att ta med armrörelser när det rörde sig, gärna inspirerat av namn-leken s rörelser. Ge instruktioner om att använda hela rummet och inte bara gå i cirkel. Hitta olika vägar. Rakt fram, höger, rakt fram, vänster. Gå med tydlig riktning. När jag ropar BYT! Så ska istället nr 2 leda. Det här kan vara en svår övning i början för många. Efter ett tag så stoppar du musiken och bildar nya par så att fler lär känna varandra lite bättre. I vissa grupper har energin gått ner efter ett tag och då har jag hoppat in och samla alla i en ring och så har de fått härma mina rörelser istället i grupp. Oftast har jag då använt någon låt som vi senare under terminen kommer sjunga. Jag smugit in rörelser som hör ihop med sången som vi sen kommer lära oss. Eleverna får alltså lyssna till låten och röra sig till den vid flera tillfällen innan vi sen lärt oss texten. Ibland har jag ropat ”Springa” (som de precis lärt sig i föregående övning med kudden) och då springer vi runt i rummet till det härliga flödet i musiken. En härlig frihetskänsla uppstår nästan alltid. Ha ögonen öppna för om några vill sätta krokben eller finta någon. Då måste man stoppa och visa att det inte är ok.

6.ORDEN, RÖRELSEN, KÄNSLAN, SÅNGEN.

När grunden är lagd i gruppen efter några lektioner så tänker jag att huvudmålet med undervisningen eller projektet är att lära sig en låt och jobba mot ett framträdande. Viktigt att välja en låt med ett starkt känslomässigt innehåll och en berörande musikalisk form. Min erfarenhet är att om jag berörs känslomässigt och musikaliskt så föder det ett engagemang och då kan man lära sig hur svåra ord eller toner som helst. Processen med att lära sig kan en låt kan ge en transformerande upplevelse hos en människa. Att sedan våga framträda med den låten inför en publik är den sista pusselbiten i den förhoppningsvis positiva upplevelsen.

Här har jag många exempel och övningar som jag kan utveckla vid ett annat tillfälle eller visa i en workshop. För att ge några exempel så har jag t ex använt röda rosor (i tyg och plats) i en övning till låten ”Så som i himlen” (Danny). Bara åsynen av rosen förändrade känslan i rummet. Alla blev liksom mjuka i kroppen. Med musiken i högtalarna går vi runt i rummet och tar ögonkontakt, sträcker ut armen med rosen och springer mot den personen som ska få rosen. Vi säger TITTA! STRÄCKA! SPRINGA! Handlar sången kanske om kärlek. Aha, nu ger vi rosorna men personen där borta tar inte emot den. Varför? Älskar han eller hon mig inte? Vid ett senare tillfälle ser vi en video till Så som i himlen. ”Vad tror ni den handlar” blir frågan. Är killen glad eller ledsen? Ledsen! Varför? Ingen kärlek, ingen flicka? Ja, kanske? Vi får se vad den handlar om när vi jobbar vidare. Vi står på led och sträcker ut rosorna men ingen vill ha dom. Vi riktar oss mot himlen och sjunger ”Varför kan du inte se mig!” Alla förstår. Frasen fastnar direkt och jag möts av den i korridorerna på skolan. Många lyssnar på låten och försöker själva översätta den innan vi jobbat vidare med den nästa lektionen. Vad handlar låten om? Egentligen?

Så småningom så började vi hitta tydliga rörelser till varje ord i sången. Där ledde jag i början men eleverna kom senare med egna förslag om vilka rörelser som kunde passa. Med låten *Goliat* av Laleh började jag istället direkt med enkla rörelser till varje ord. En del av orden och rörelserna hade vi redan lärt oss tidigare under terminen. T ex använde vi vissa ord i ramsan utanför klassrummet och under avspänningen. T ex sjunger Laleh ”Sträckte ut våra

armar” och ramsan utanför klassrummet använde vi ”Sträck ut armarna” och under avspänningen ledde jag med orden ”spänn armarna” och slappna av. Återanvända, uppleva den röda tråden och ett sammanhang. Innan lektionen, under lektionen, på slutet av lektionen, under terminen. Under arbetet med Goliat kunde eleverna lite mer svenska och då kunde några uttrycka igenkänning och de kunde relatera till texten om att t ex stå på berget och drömma sig bort till något bättre.

Jag gillar att jobba integrerat med orden, rörelsen, känslan och sången och kanske inte alltid helt linjärt och logiskt från A-Ö. Att ibland låta känslan av något få ta plats och sen förståelsen och ibland tvärtom. Viktigast att ha roligt, peppa, uppmuntra, våga pröva, misslyckas, pröva igen. Att känna lust till språket, musiken. Jag tänker att genom att använda en engagerande text så ser vi våra elever som individer med en massa egna erfarenheter som de kan koppla till texterna och sångerna. Aldrig förminska innehållet för att man inte kan språket. Förståelsen kommer senare. Jag har också erfarenheten av att våra elever med sin mycket starkare erfarenhet av muntlig tradition känner igen sig i detta med att lyssna och härma. Svenska elever har mycket större behov av att läsa något för att lära sig. De flesta av mina elever ville helst inte ha text. Jag själv lärde mig svåra arabiska sånger ”på gehör” som barn utan att förstå varje ord men jag förstod ändå innehållet och känslan bakom. I undervisningen har jag också använt mig av youtube-klipp som gett känslor om vad sången handlar om och inspiration till att öva hemma. Vissa klipp har haft texten utskrivet och det har hjälpt många att både lyssna på uttalet och lära sig läsa de svenska orden.

7. AVSPÄNNING! Jag förstod tidigt att stressnivåerna hos våra elever var höga, även om det inte alltid syntes utåt. Svårigheter att sova är ett vanligt problem som vi kunde tala om när vi hade gjort avspänningsövningarna. Detta problem blev ju värre andra terminen när den psykiska pressen och avslagen från Migrationsverket ökade. Jag hade som rutin att alltid avsluta mina lektioner med en avspänningsövning liggandes på mattor. Man kan självklart hitta andra former för avspänning sittandes. Det blev mycket fniss och okoncentration i början men med tiden blev denna stund en av mina och elevernas favoritstunder där fler och fler vågade slappna av till musiken. Stillheten i rummet. Tilliten i rummet. Vid ett annat tillfälle kan jag skriva ner exakt hur jag ledde detta. Jag hade i korthet tre olika delar. Även här, precis som i ramsan i början av lektionen, så jobbade vi med kroppsdelarnas namn. Att spanna armen och räkna till 10 och att spanna av i armen. Etc. Jag har haft en stark känsla av att det kan göra en mer trygg att veta vad armar, ben, ögon etc heter på ett annat språk. Att bli till i ett annat land. Att ta plats med sin kropp. Det finns många tankar om detta. Den andra delen handlar om att lyssna på musik och ligga och slappna av och andas. Först endast 3 minuter ibörjan och det kan vara nog svårt för vissa elever. Mot slutet av terminen kunde de allra flesta klasser klara av att verkligen slappna av i 10 minuter. Under tredje delen ”väcker” jag eleverna och gör ett antal rörelser som slutar med att vi står upp i ring tillsammans, hållandes varandras händer.

8. UTVÄRDERING. Innan vi skiljs åt så har jag haft en 5 minuters avslutning på lektionen med en liten utvärdering. I och med att många bär på mycket så får man räkna med att vissa övningar, sånger eller sammanhang kan väcka upp känslor. Jag hade som rutin att kolla av att alla mår bra innan de lämnar salen. Varje elev fick ge tumme upp, tummen ner eller mittemellan till hur de upplevt musiklektionen. Kulturellt kan det vara svårt för vissa elever att ge ”kritik” till sin läraren som det kanske kan uppfattas. Om någon elev visade tummen ner eller mittemellan så kunde jag ibland fråga varför. Ofta kunde de då berätta kort vad de upplevt och jag kunde ta med mig det till efterföljande lektion. Denna lilla stund är också ett bra tillfälle att verkligen se alla och inte låta en elev som mår mycket dåligt gå från lektionen utan att jag hunnit prata kort med den efteråt. I vissa fall kunde jag efter det kontakta eleven

klasslärare och meddela vad som kommit upp under lektionen. Förutom att följa upp elevens upplevelser så har det varit värdefullt för mig att höra lite vad som fungerat och inte under lektionen.

Svårigheter

En av de största svårigheterna har varit hur jag bäst kan förklara övningarna eller orden på enkel svenska med hjälp av kroppsspråk och bilder så att alla förstår. Vissa av övningarna hade jag med mig sen tidigare och vissa har vuxit fram i mötet med eleverna och låtarna vi jobbat med. Tack vare min uppväxt med en arabisk pappa har jag även kunnat använda några enkla arabiska ord som jag upptäckte även kunde förstås av både afghaner och afrikaner. Eftersom jag ofta utgår från rörelser så har ordet HAKAT varit viktigt (med betoning på sista A:et). Det betyder just RÖRELSE på arabisk och förstår av afghaner och afrikaner. Men det tog mig många lektioner för att veta hur jag skulle bli så tydlig som möjligt så att alla förstod. Jag valde att hålla mig till samma lektions-form med lite variationer för att eleverna hela tiden skulle veta vad som kommer hända. Jag hade t ex alltid samma början och slut på lektionerna hela terminen igenom. När allt annat gungar i tillvaron så ska man i alla fall veta att "Aminah Apelsins" lektioner består var tanken bakom det. Att också i formen ge en känsla av mening och sammanhang.

Men förutom det rent pedagogiska svårigheterna så har det funnits andra saker som jag mött och som jag inte alltid kunnat hantera och som jag fortfarande idag inte har klara svar på. Jag skulle ändå vilja säga att min erfarenhet här är att jag som pedagog måste vara mycket öppen och inte döma för snabbt eller ha för starka självklara åsikter på hur något ska hanteras. Jag har gjort mina misstag och därigenom förlorat förtroenden av elever som sen inte kommit tillbaka till musiklektionerna. Jag har själv genom två resor till muslimska länder fått egna erfarenheter på hur en kultur så annorlunda från vår kan kännas att leva i. Vi måste hela tiden ha med oss elevens perspektiv och tänka på hur lång eller kort tid han eller hon varit i Sverige, om eleven träffar svenskar eller bor på isolerade boenden utan kontakt med svenskar etc. Dessa svårigheter eller kulturkrockar väckte ibland starka reaktioner hos mina lärarkollegor och många ville hävda det svenska sättet där tjejer och killar ska behandlas lika oavsett religion. Jag vet inte själv vad som är rätt men känner ändå att man måste ge det lite tid och tålmod. En så stor förändring i synsätt kräver mycket av en människa och om jag trycker på för hårt så kan det istället bli en motreaktion hos mottagaren. I början försökte jag t ex prata med de elever som inte ville hålla i hand pga av religiösa skäl. Det fanns både tjejer och killar som inte ville hålla det motsatta könet i t ex långdansen. Jag sa t ex att det är svårt att få jobb i Sverige om man inte kan ta en man eller kvinna i hand. Men den diskussionen har varit svår att ha med ungdomarna pga av språket och det kändes lite för tidigt just då när de endast varit här några månader. Allra helst hade jag önskat att en landsman kunde ta upp några av dessa frågor på elevernas eget språk. En lösning på problemet med att killar och tjejer inte får hålla varandra i handen i vissa kulturer blev till slut att jag hade med mig olika sjalar. Då kunde en tjej hålla i ena änden av sjalen och killen i den andra.

Denna del är öppen för att diskuteras fritt under en workshop t ex.

- Hur förhåller jag mig till killar som kommer från en helt annan kultur och som kanske aldrig mött en lärare eller en kvinnlig lärare. Kan jag vara fysisk utan att det verkar konstigt? Ta på någons axel när jag flyttar någon till en annan plats i rummet t ex eller när jag måste visa hur man sträcker armen om det är svårt att förstå.

-
- Hur hanterar jag om någon inte vill hälsa i handen pga religiösa skäl?
-
- Hur hanterar jag tjejer som säger att de inte får springa genom rummet pga sin religion.
- Hur hanterar jag att vissa säger att de inte får musicera för att det är ramadan.
- Hur hanterar jag rädda elever som uppfattar vissa övningar eller musik och dans överhuvudtaget som ”haram” – syndigt?
- Hur hanterar jag att ha få tjejer från muslimsk bakgrund i en grupp med en massa killar. Många tjejer ville ha en separat tjejgrupp på musiken och idrotten. Ska jag hjälpa utifrån deras tankesätt och behov eller hävda det svenska sättet?
- Vad gör jag om någon verkar må väldigt dåligt eller är ledsen?
- Vad gör jag om någon är drogpåverkad.
- Vad gör jag om det uppstår en konflikt mellan två elever, om någon blir frustrerad och arg? Om någon blir våldsam?
- Hur hanterar du om någon elev blir arg eller besviken på dig?
- Hur möta fördomar bland elever om varandra?
- Hur möta fördomar från svenskar runtomkring?

Avslutande ord

Om ni ska ta med en punkt av alla dessa tips så skulle jag säga att punkt ett är viktigast. **BEMÖTANDE! VÄRME. VÄRME, VÄRME! SE HELA MÄNNISKAN!** De unga som vi möter har lämnat allt, de befinner sig i en miljö där allt är nytt och främmande. Det är svårt att förstå vidden av det om man aldrig varit i samma situation. Varje lukt, varje vy, varje relation är helt ny. Beslutet att komma hit är ofta oåterkalleligt. Det går inte att återvända. Hela det tidigare sammanhanget där man varit någon är borta. Ens identitet är borta och nu försöker man bygga upp en ny. Jag har pratat med invandrare som fortfarande efter 30-40 år i Sverige plötsligt kan drabbas av saknad och hemlängtan. De kanske får syn på något och blir påmind om hemlandet och tankarna vandrar iväg. Hur hade det varit om jag stannat kvar? Tänk om jag hade kunnat träffa min mamma igen etc. Harry Martinssons utvandrarepos berättar om när svenskarna utvandrade till Amerika. I musiken Kristina från Duvemåla som bygger på böckerna sjunger t ex Kristina om sin ständiga hemlängtan i sången ”Ljusa kvällar om våren”.

Jag vill återigen påminna om det viktiga begreppet **KASAM**. Känslan av sammanhang. Jag tror att ett av pedagogens och särskilt musikpedagogens viktigaste uppgifter är att skapa just en ny känsla av sammanhang för varje elev. Genom att kunna ha sånger gemensamt, uttryck gemensamt, vissa saker att skratta åt tillsammans, se sitt självporträtt på väggen, få ett leende, jobba mot ett mål som är större än en själv, att tillhöra ett sammanhang, kunna säga en rad i en låttext och få kontakt.

Viktigt igen att **ALDRIG** bli arg eller irriterad på någon eller känna sig besviken över och uttrycka att t ex lektionen inte blev som det var tänkt eller att eleven inte förstår eller gjort rätt. Prata om det och säg att du önskar att vi tänker på att prata mindre nästa gång t ex. eller inled med att idag måste ni lyssna på Aminah! Inte prata! Men med gott humör! Jag har för det mesta lyckats med det men inte alltid och alltid ångrat mig efteråt. Det går så snabbt att

förlora ett förtroende när tilliten ännu inte finns där. Och som jag skrivit tidigare: När man inte kan språket så blir ENERGIN bakom orden ännu viktigare. När man dessutom befinner sig i kris så är det ENERGIER hos andra man kan ta in men inte alltid ord och fakta.

Ingen människa vill känna sig "ihopbuntad" med andra i en grupp "Nyanlända, ensamkommande" eller "dom från Afghanistan" eller värre "Ni från Afghanistan tänker så här". Varje person kommer med sin historia och sin personlighet så jag brukar inte ens fråga från vilket land mina elever kommer utan tänka att nu är du här och att vårt arbete är ett första steg att forma den personen man vill bli i Sverige. Senare tar vi in historien och bakgrunden när vi lärt känna varandra. Jag har i början ibland frågat "Hur länge har du varit i Sverige" eller "var bor du nu" eller liknande. Första lektionerna har jag endast haft namnlekens frågor. Vad heter du? Vad tycker du om? Namnleken har som jag nämnt tidigare också kompletterats med att alla har fått måla ett självporträtt + det dom tycker om. För mig symboliserar det ett första steg in i det nya samhället. Här är jag. Jag tycker om det här. Jag är här i Gruppen, i Sverige, i Världen.

Mitt absoluta favoritcitatt sammanfattar allt jag vill med min undervisning. I det perspektivet är inte ett perfekt framträdande ett mål i sig utan känslan och självförtroendet bakom som förhoppningsvis leder personen vidare in i andra situationer i livet.

"I've learned that people will forget what you said, people will forget what you did,
but people will never forget how you made them feel." Maya Angelou

Jag hörde någon säga i en TV-intervju en gång att hon tror att hon som mormor "verkar" i hennes barnbarn även när hon gått bort. Att det hon berättat, visat på, uppmanat till, lärt ut, skrattat och gråtit om fortfarande finns kvar någonstans i barnbarnet. Det kan så klart vara på både gott eller ont men om vi tänker att möten mellan människor fungerar på det sättet så i den bästa av världar så blir varje möte ett sätt att göra gott, att "verka" i någon annan, att ge hopp till någon annan genom att visa kärlek och respekt. Som musiklektörer kan det t ex vara att välja sånger med innehåll och mening som stärker just de elever du jobbar med. I Harry Potter-böckerna så finns det en vacker passage om att det är genom Harry Potters mammas kärlek som fastnat på hans hud som han blir skyddad från det onda. Jag översätter dom orden med att hävda att det är genom din kärlek till dina elever som du också kan skydda dom från framtida svårigheter i livet. Vad är väl vackrare än att ge någon tillgång till ett nytt språk och en ny musikvärld som de kan vända sig till och växa med när livet är svårt. Det är att tänka stort kring sin undervisning.